

مادر، تجلیگاه صفات الهی

فضه خاتمی‌نیا

اشاره

مادرشدن برای زن، همانند غنچه‌دادن برای گل و میوه‌دادن برای درخت است؛ نمادی است از خلقت و قدرت لایزال الهی؛ جلوه‌ای است از جلوه‌های الهی و تجلی روشنی است از صفات پاک خداوندی. ازاین‌رو، مادر بودن، از قداست برخوردار است و شایسته تکریم. مادر، یعنی جلوه‌گاه صبر و حلم، پناهگاه و مأمن، معلم ایثار و گذشت و مظهر شفقت و رحمت. در فرهنگ اسلامی، مادر بودن، با صفاتی مثبت همراه است؛ درحالی‌که در فرهنگ و فلسفه غربی، به‌خصوص مکتب فمینیسم، در تلاش هستند اقتضائات طبیعی زن را زیر سؤال ببرند و بکوشند خود را به دنیای مردانه وارد نمایند. آنان می‌پندارند که دنیای موجود زنان، ساخته و پرداخته مردان است و این مردان بودند که اقتضائاتی چون: جنسیت، مادرشدن یا مربی‌بودن را بر عهده زنان نهادند!

در این نوشتار، بر آنیم با تکیه بر آیات و روایات اسلامی، به ویژگی‌ها و نقش‌های مادری که بارقه‌ای است از صفات الهی، بپردازیم تا جایگاه و منزلت زن در نظام خلقت الهی روشن‌تر شود.

گرامیداشت مادر از نگاه دین

خداوند در قرآن در موارد متعددی، از مادر نام برده؛ نظیر حضرت عیسی عَلَيْهِ السَّلَام که پس از تولد، به اذن خداوند از جمله سخنانی که بر زبان جاری ساخت، محبت به مادر خویش بود: «وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا»^۱ و مرا نسبت به مادرم نیکوکار قرار داده و جبار و شقی قرار نداده است.»

همچنین خداوند با واژه‌هایی نظیر: ام، ام موسی و امهات، درباره مادران آیاتی را نازل کرده است. این نوع تکریم‌ها، منحصر به آیات الهی نبوده، در احادیث اسلامی نیز دیده می‌شود. از این منظر، مهم‌ترین بزرگداشتی که از سوی خداوند در باب مادران شده، روایت مشهور پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ است: «الْحَجَّةُ تَحْتَ أَقْدَامِ الْأُمَّهَاتِ»^۲ بهشت، زیر پای مادران است.» این گرامیداشت، از آن روست که خط‌مشی و کیفیت رفتار مادر، در تربیت فرزند و بهشتی شدن او، نقش تعیین‌کننده‌ای دارد و بدون رضایت مادر، نمی‌توان به بهشت دست یافت.

در روایت دیگری از پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، در مورد تکریم مادر آمده است: «إِذَا كُنْتَ فِي صَلَاةٍ التَّطَوُّعِ فَإِنْ دَعَاكَ وَالِدُكَ فَلَا تَقْطَعْهَا وَإِنْ دَعَاكَ وَالِدَتُكَ فَاقْطَعْهَا»^۳ اگر مشغول نماز مستحبی هستی و پدرت تو را خواند، نماز را قطع نکن اما اگر مادرت تو را خواند، نماز را قطع نما.» از این جهت، نیکی به مادر، برتر از احسان نسبت به پدر است و سرّ ترجیح آن در تحمل رنج‌های فراوان توسط مادر است؛ چنان‌که گرامیداشت خاله (خواهر مادر)، در نبود و فقدان مادر، به منزله تکریم مادر تلقی شده است.^۴ سیره پیامبر اکرم صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ در مواجهه با مادر

۱. مریم، آیه ۳۲.

۲. اسماعیل معزی ملابری، جامع احادیث الشیعة فی أحكام الشریعة، ج ۲۱، ص ۴۲۸ - ۴۲۹.

۳. همان، ج ۲۶، ص ۸۹۰.

۴. عبدالله جوادی آملی، زن در آئینه جمال و جلال، ص ۳۴۳.

خویش در زمان حیات و پس از فوت ایشان و نیز رفتار ایشان با دایه‌هایشان، از جمله نمونه‌های عالی بزرگداشت مقام مادر توسط پیامبر است که نشان‌دهنده، منزلت والا و قداست ویژه مادر است.

قابلیت زادوولد

خداوند، جهان و هرچه را در آن است، برای بشر خلق کرد و تمام مخلوقات را به وجود مادر والا مقامی چون فاطمه علیها السلام منتهی نمود. خداوند فقط در خلقت حضرت آدم علیه السلام و حضرت حوا علیها السلام، مشارکت مستقیم داشته و سپس امکان تکثیر نسل بشر را در وجود جنس لطیف زن نهاد تا با تحمل مشقت نه‌ماهه بتواند انسانی را خلق کند و مفتخر به لقب مادر شود: «وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ^۱» انسان را [نسبت] به پدر و مادرش به احسان سفارش کردیم. مادرش با تحمل رنج، به او باردار شد و با تحمل رنج، او را به دنیا آورد و بار برداشتن و از شیر گرفتن او سی ماه است؛ تا آن‌گاه که به رشد کامل خود برسد.»

شاید همین جلوه الهی است که خداوند علاوه بر بزرگداشت منزلت پدر و مادر، به طور ویژه، مقام مادر را مورد تجلیل قرار می‌دهد. در بسیاری از آیات، نام پدر و مادر در کنار یکدیگر آمده؛ ولی نام مادر در آیه ۱۵ سوره احقاف، به طور اختصاصی ذکر شده و زحمات و مشقات او را در فرزندآوری یادآوری می‌کند و در ذکر فرایند شکل‌گیری تا ولادت فرزند، هیچ نامی از پدر به میان نمی‌آورد؛ قرآن کریم، تنها یک جا سخن از پدر می‌آورد و آن هم بیان وظیفه پدر نسبت به مادر است:^۲

۱. احقاف، آیه ۱۵.

۲. عبدالله جوادی آملی، زن در آئینه جمال و جلال، ص ۱۷۷ - ۱۸۰.

«وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ؛^۱ خوراک و پوشاک مادران، به طور شایسته بر عهده پدر فرزند است.» شاید به همین دلیل باشد که امام زین العابدین علیه السلام در رساله حقوق خود، اولین حق را در نظام خانوادگی در مسئله صلح رحم، به مادر می‌دهد:

«وَحُقُوقُ رَحِمِكَ كَثِيرَةٌ مُتَّصِلَةٌ بِقَدْرِ اتِّصَالِ الرَّحِمِ فِي الْقَرَابَةِ فَأَوْجِبُهُ عَلَيْكَ حَقَّ أُمَّكَ ثُمَّ حَقَّ أَبِيكَ ثُمَّ حَقَّ وُلْدِكَ ثُمَّ حَقَّ أَخِيكَ ثُمَّ الْأَقْرَبُ فَلِأَقْرَبُ؛^۲ و حقوق خویشانت، بسیار است و مربوط به اندازه نزدیکی پیوند خویشاوندی است. واجب‌ترین آنها، حق مادر توست، سپس حق پدرت و آن‌گاه حق فرزندان و بعد، حق برادرت و پس از آن، به ترتیب حق هر که نزدیک و نزدیک‌تر است.» آری، فرزند در رحم مادر شکل می‌گیرد و به انسانی کامل تبدیل می‌شود و از مادر تغذیه می‌کند تا به بلوغ برسد. خداوند تمام این مراحل را به «اُمّ» (مادر) نسبت می‌دهد.

مربی بودن

مربی، در زندگی افراد تأثیر چشمگیری دارد و از آنجایی که نوزاد از مادر به دنیا می‌آید و تعامل بیشتری با او دارد، مادر را می‌توان مربی همیشگی او، از گهواره تا گور در نظر گرفت. ذهن کودک و رفتارهای او، در ارتباط با محیط اطراف و تماس با دیگران رشد می‌کند. مهم‌ترین بخش زندگی مادر و فرزند را می‌توان وظایف پرورشی مادر و مباحث مربوط به تربیت فرزند دانست. خداوند در گام نخست برای تربیت کودک، هم به لحاظ جسمی و هم به لحاظ عاطفی، نوعی دلبستگی میان فرزند و مادر پدید می‌آورد که این امر، در مورد پدر چنین نیست.

۱. بقره، آیه ۲۳۳.

۲. رک: علی بن حسین علیه السلام، رساله حقوق (منشور متعالی حقوق در اسلام: رساله حقوق امام سجاد علیه السلام)، ص ۱۰.

شیر مادر، بهترین غذا

پرورش کودک توسط مادر، از زمان حضور فرزند در رحم مادر است که با تغذیه فرزند از خون مادر شروع می‌شود. آن‌گاه خداوند بهترین تغذیه، یعنی شیر را پس از تولد، از طریق مادر به فرزند می‌رساند تا دوسالگی از آن بنوشد و رشد یابد. آیات، روایات و یافته‌های علمی، بر اولویت تغذیه با شیر مادر دلالت دارند؛ از جمله قرآن کریم می‌فرماید:

«وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ»^۱ و مادران [باید] فرزندان خود را دو سال تمام شیر دهند. [این حکم] برای کسی است که بخواهد دوران شیرخوارگی را تکمیل کند.» و در آیه دیگر می‌خوانیم: «وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا»^۲ و انسان را [نسبت] به پدر و مادرش به احسان سفارش کردیم. مادرش با تحمل رنج، به او باردار شد و با تحمل رنج، او را به دنیا آورد. و باربرداشتن و از شیرگرفتن او، سی ماه است.»

خداوند در سوره‌ای دیگر خداوند می‌فرماید: «وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنْ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَى الْمَصِيرِ»^۳ و انسان را درباره پدر و مادرش سفارش کردیم. مادرش به او باردار شد، سستی بر روی سستی، و از شیر بازگرفتنش، در دو سال است. [آری، به او سفارش کردیم] که شکرگزار من و پدر و مادرت باش که بازگشت [همه] به سوی من است.»

از این آیات می‌توان استفاده کرد که اگر به غیر از شیر مادر، برای کودک غذای دیگری اولویت داشت، خداوند به آن در قرآن اشاره می‌کرد و البته این

۱. بقره، آیه ۲۳۳.

۲. احقاف، آیه ۱۵.

۳. لقمان، آیه ۱۴.

مطلب، با استفاده از روایاتی که بر اولویت و ارجحیت شیر مادر تأکید دارند، تأیید می‌گردد؛ نظیر روایت رسول اکرم ﷺ: «لَيْسَ لِلصَّبِيِّ لَبَنٌ خَيْرٌ مِنْ لَبَنِ أُمِّهِ»^۱ هیچ شیری برای نوزاد، بهتر از شیر مادر نیست.»

بر اساس یافته‌های علمی نیز شیر مادر، بهترین تغذیه برای فرزند به شمار می‌رود.^۲ این امر، تا جایی مقبولیت و شهرت جهانی یافته است که سازمان بهداشت جهانی، یک هفته را به نام «هفته جهانی تغذیه با شیر مادر» معرفی کرده و به شدت در تلاش است که میزان تغذیه با شیر مادر را افزایش دهد.

توجه به سلامت جسمانی

اولین چیزی که ذهن مادران را در دوره پیش از بارداری، هنگام بارداری و پس از آن، به خود معطوف می‌سازد، سلامت جسمانی فرزند است. این دغدغه، حتی پس از تولد فرزند نیز کاهش نمی‌یابد و بیشتر مادران، همواره در ساعت‌های مختلفی از شبانه‌روز، با کوچک‌ترین تغییر در وضعیت جسمانی کودک، به بررسی علل آن می‌پردازند. حال، اگر تغییر وضعیت جسمانی، منفی باشد، یعنی اگر فرزند در معرض بیماری یا آسیب باشد، مادر تلاش می‌کند بلافاصله اقداماتی را برای مقابله با آن در نظر بگیرد؛ مثلاً در مواردی سعی می‌کند هر چه سریع‌تر او را نزد پزشک ببرد و از راهکارهایی که دکتر تجویز می‌کند، استفاده نماید. در این مواقع، مادران آگاه معمولاً تأخیر را جایز نمی‌دانند و حتی الامکان از خوددramانی اجتناب می‌کنند؛ زیرا نگران عواقب سوء آن هستند. خداوند در دین مبین خود، به سلامت جسمانی و پاکیزگی و طهارت جسم، توصیه‌های بسیاری نموده است. بنابراین، یکی از وظایفی که مادران باید در آن به‌درستی

۱. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ج ۱۰۰، ص ۳۲۳.

۲. ر.ک: رضا برداران و کاظم غفارپورسختا، مجله بیماری‌های کودکان ایران، سال ۱۳۸۱، دوره

۱۳، مقاله «تازه‌های قدرت دفاعی شیر مادر».

ایفای نقش کنند، تأمین سلامت جسمانی فرزند است که از پیش از تولد کودک، این وظیفه خطیر آغاز می‌شود؛ زیرا سلامت جسمانی، تأثیر چشمگیری بر سلامت روحی و روانی فرد دارد.

اهتمام به سلامت روحی و روانی

از سوی دیگر، تربیت اخلاقی و روحانی انسان‌ها، منوط به نقش مادر است. در حقیقت، خداوند علاوه بر نیاز جسمانی کودک به مادر، نوعی وابستگی عاطفی نیز میان این دو ایجاد کرده که در جلوه‌های مختلفی بروز می‌یابد که از آن به عنوان «دلبستگی» یاد می‌شود؛ حتی امروزه در مباحث علمی، درباره مقوله دلبستگی که هدیه‌ای الهی میان مادر و فرزند است، مباحثی متعددی مطرح شده و محققان بر این باورند که شکل نگرفتن دلبستگی، سبب می‌شود کودک آسیب‌های جدی جسمی و روحی را متحمل گردد.^۱

بنابراین، خداوند امکان تربیت صحیح فرزند توسط مادر را با ایجاد دلبستگی میان این دو فراهم می‌کند و از آن پس، هنر مادر است که با توجه به میزان ایمان، دانش و تجربه‌های خود، کودک را تربیت کند.

خداوند در قرآن از مادران نمونه‌ای سخن به میان می‌آورد که تربیت آنها مورد قبول پروردگار قرار گرفته؛ از جمله حضرت مریم عَلِیْهَا السَّلَامُ. مریم مقدس عَلِیْهَا السَّلَامُ، تربیت شده پدر نیست؛ بلکه تربیت یافته مادر است؛ زیرا مادرش وی را به خداوند هدیه داد و خدا هدیه او را پذیرفت: «وَأِیُّنَا أُعِیْذُهَا بِکَ وَذُرِّیَّتَهَا مِنَ الشَّیْطَانِ الرَّجِیْمِ * فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا؛^۲ او و فرزندانش را از شیطان رانده شده به تو پناه می‌دهم. پس پروردگارش وی (مریم) را با حسن قبول پذیرا

۱. ر.ک: نصرالله عرفانی، مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی کردستان، ش ۱۵، مقاله «دلبستگی

مادر - شیرخوار».

۲. نساء، آیه ۳۶ و ۳۷.

شد و او را نیکو بار آورد.»

مادر حضرت مریم علیها السلام فرزندش را در پناه خداوند قرار داد تا در سلامت روحی و روانی کامل باشد و از گزند آسیب‌های شیطان در امان بماند. از آنجا که خداوند فقط اعمال پرهیزکاران را می‌پذیرد،^۱ می‌توان نتیجه گرفت که مادر حضرت مریم علیها السلام در شمار اهل تقوا بوده است. آری، «مریم به مقام قرب الهی رسید و خود از پرهیزکاران شد و همواره خداوند از روزی خاص خود (مانده) رزق وی می‌کرد و خداوند از رحم وی عیسی را پدید آورد و او مادر پیغمبر شد.»^۲

بریگم یونگ، در مورد اهمیت نقش آموزشی مادر در جامعه جمله زیبایی دارد: «اگر شما به یک مرد آموزش دهید، [در بهترین حالت،] تنها به یک مرد آموزش داده‌اید؛ اما اگر به یک زن آموزش دهید، به یک نسل آموزش داده‌اید.»^۳ پروین اعتصامی در اشاره به منزلت و نقش مادر می‌سراید:

گر فلاطن و سقراط، بوده‌اند بزرگ
بزرگ بوده پرستار خُردی ایشان^۲

مادر آگاه و موفق، مادری است که هم‌زمان با تغذیه جسمانی مناسب، غذای معنوی سالمی را برای روح و روان خود و فرزندش مهیا می‌سازد تا بتواند روحی پاک و شایسته را در مخلوق خویش بدمد. بدیهی است که بی‌توجهی به این مهم، خاصه در این زمان که عصر فناوری ارتباطات و اطلاعات است، صدمات جبران‌ناپذیری را برای خانواده به همراه خواهد داشت.

۱. مانده، آیه ۲۷: «إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ اللَّهُ مِنَ الْمُتَّقِينَ؛ به‌درستی که خداوند، [عمل] پرهیزکاران را می‌پذیرد.»

۲. عبدالله جوادی آملی، زن در آئینه جمال و جلال، ص ۱۴۱ - ۱۴۳ و ۱۶۱ - ۱۶۲.

3. Dear Rob: Lying Fully Clothed: Exposing the Naked Truth about Men, p109.

۴. ر.ک: پایگاه اینترنتی گنجور، دیوان پروین اعتصامی، نشانی:

<http://ganjoor.net/parvin/divanp/mtm/sh10>

جلوه رأفت و رحمت

مادر بودن، یعنی کسی که شایسته تجلی رأفت و رحمت الهی در بین بندگان است. از جانب مادر است که خداوند ایثار و گذشت را بین بندگان گسترش می‌دهد. از آنجا که روابط اجتماعی، صرفاً بر اساس قانون قوام نمی‌یابد، خداوند بندگان خویش را به صله رحم و برقراری ارتباط‌های عاطفی میان دوستان و خویشان امر کرده است تا آرامش و صفای ضمیر آنها تأمین شود.

جامعه، محصول و برآیند خانواده است و تنها با ایجاد رأفت بین اعضای خانواده است که میان آنان رأفت و رحمت گسترش می‌یابد. مهم‌ترین عاملی که میان افراد خانواده رأفت، گذشت و ایثار را زنده می‌کند، تجلی روح مادر در خانواده است؛ زیرا پدر به استناد «الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ»^۱ مردان، سرپرست زنان‌اند، عهده‌دار کارهای اداری و اجرایی خانواده است و اساس خانواده که بر مهر و وفا و پیوند پی‌ریزی شده، به عهده مادر است؛ چون مادر، مبدأ پیدایش و پرورش فرزندان است که هر یک به دیگری وابسته‌اند؛ از این‌روست که مکتب اسلام، حفظ پیوند خانوادگی و فراموش نکردن آن را، از واجب‌های مهم به شمار می‌آورد.

در همین راستا، قرآن کریم در سوره بقره و رعد^۲ به وجوب صله رحم امر کرده و از ترک‌کنندگان آن، با تعبیر مختلفی نظیر «مفسد فی الأرض» و «خاسرون» یاد کرده و برای آنها عذابی دردناک در نظر گرفته است. آن‌که نتواند در محیط کوچک خانواده، چنین ارتباط و صفا و صمیمیتی را تجربه و تمرین کند، نمی‌تواند آن را در محیط بزرگ جامعه اجرا کند. به قول استاد شهریار:

۱. نساء، آیه ۳۴.

۲. بقره، آیه ۲۷؛ رعد، آیه ۲۵.

اغلب کسان که پرده حرمت دریده‌اند

در کودکی محبت مادر ندیده‌اند^۱

بدون وجود رحمت و شفقت مادرانه، ایثار و تعاون و گذشت در جامعه شکل نخواهد گرفت و آموزش ایثار و رحمت، فقط از سوی وجود سرشار از محبت مادر امکان‌پذیر است.^۲

جلوه آموزش الهی

خداوند برای عرضه رحمت خود بر بندگان، راه‌های متفاوتی را در نظر گرفته است که هرگاه بنده به یکی از آنها متوسل شود، خداوند گناهان او را بخشیده، درهای رحمت خویش را بر او باز خواهد نمود. چهارده معصوم علیهم‌السلام، ماه‌هایی همچون: رجب، شعبان و رمضان، مکان‌هایی مانند: مسجدالحرام و مسجدالنبی، نیز زمان‌هایی مثل شب‌های جمعه و لیلة القدر، از جمله این راه‌ها می‌باشند. بر اساس روایت، والدین، به‌خصوص مادر، یکی از راه‌های رحمت الهی است.

امام سجاد علیه‌السلام فرمود: مردی خدمت رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم رسید و عرض کرد: هیچ کار زشتی نمانده که انجام نداده باشم، آیا می‌توانم توبه کنم؟ فرمود: آیا هیچ‌یک از پدر و مادرت زنده هستند؟ گفت: بله، پدرم. حضرت فرمود: برو به او نیکی کن [تا آمرزیده شوی]. وقتی راه افتاد، پیامبر فرمود: کاش مادرش زنده بود [یعنی اگر وی زنده بود و به او نیکی می‌کرد، زودتر آمرزیده می‌شد].^۳

در حدیثی دیگر، در مورد رحیم‌بودن مادر از پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم روایت شده

۱. ر.ک: پایگاه اینترنتی گنجور، دیوان استاد شهریار:

www.ganjoor.net/parvin/divanp/mtm/sh10

۲. ر.ک: عبدالله جوادی آملی، زن در آینه جمال و جلال، ص ۳۹-۴۲.

۳. محمدباقر مجلسی، بحار الأنوار، ص ۸۲.

است: «دَعْوَةُ الْوَالِدَةِ أَسْرَعُ إِجَابَةً، قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ وَلِمَ ذَلِكَ؟ قَالَ: هِيَ أَرْحَمُ مِنَ الْأَدَبِ، وَدَعْوَةُ الرَّجْمِ لَا تَسْقُطُ؛^۱ دعای مادر، زودتر اجابت می‌شود. از ایشان سوال شد که برای چه؟ فرمود: او، رحیم‌تر از پدر است و دعای رحیم، نمی‌افتد (بدون اجابت نخواهد ماند).»

از سویی دیگر، نفرین والدین می‌تواند یکی از مجاری عذاب الهی و محرومیت از رحمت خداوند باشد. در روایاتی از حضرت محمد ﷺ آمده: «از نفرین پدر بترسید و دور باشید که بالای ابر [بر آسمان] بلند شود و خداوند بلندمرتبه [به فرشتگان] فرماید: آن را به سوی من بلند کنید تا استجابت کنم و از نفرین مادر بترسید که، از شمشیر تیزتر است.»^۲

ملجأ و پناهگاه

در ادعیه مختلف، از خداوند به عنوان «ملجأ» یا پناهگاه یاد شده است. مادر که بارقه‌ای از صفات الهی است نیز همواره مأمن و پناهگاه فرزندان خویش است؛ گاه به‌نگاهی، غم از دل فرزندان خود می‌برد و گاه به‌لبخندی و یا سخنی، خستگی‌های زمانه و دلتنگی‌های فرزندان را می‌زداید. چه خوب سروده شاعر افغان:

دانسته‌ام کنون

ای مادر عزیز

در بحر بیکرانه و پرموج زندگی

تو ناخدای قایق بشکسته منی^۳

۱. ملامحسن فیض کاشانی، محجة البيضاء، ج ۳، ص ۴۳۵؛ ر.ک: پایگاه اینترنتی راسخون:

rasekhoon.net/article/print-102761.aspx

۲. مسعود بن عیسی ورام، مجموعه ورام: آداب و اخلاق در اسلام، ج ۱، ص ۱۲.

۳. پرتو نادری، گفت‌وگو با مجله «میرمن» به مناسبت روز مادر، برگرفته از پایگاه اینترنتی:

www.h-obaidi.com/afghanasamai-obaidi.com-ausgabe13/partaw-naderi-madar.htm

جمع بندی

زن در مکتب اسلام، جایگاهی والا در دستگاه خلقت دارد که بارزترین آن، جلوه‌ای از سنت الهی است که پرورش انسان کامل و تربیت نسلی خدایی و موفق می‌باشد. از این روست که خداوند و خلفای راستین وی، یعنی پیامبر اکرم ﷺ و ائمه معصومان علیهم‌السلام، همواره بشر را به تکریم ویژه مادر امر می‌نمایند. زن در مکتب اسلام، برخلاف رویکردهای غربی، منقطع از جهان فرض نمی‌شود. در مکاتب غربی، بر اساس رویکردهای اومانیستی، فلسفه خلق انسان را فقط به منظور بهره‌مندی از لذت بیشتر می‌دانند. از این رو، در تلاش هستند با ارائه نظریه‌ها و فلسفه‌های مادی و اباحی‌گرانه، زن را از نظام مردسالارانه رها سازند و او را به شادی بیشتر در این جهان برسانند. آنان تمامی اقتضانات طبیعی روحانی و جسمانی زن را به مسائل مادی و لذایذ دنیوی تنزل می‌دهند تا در پرتو آن، بتوانند زن را به شادی و سعادت دنیوی برسانند؛ در حالی که این کار، غفلت از ذات و طبیعت زن است و ثمره‌ای جز مشکلات و مصائب اخلاقی و روحی و روانی برای وی نداشته و نخواهد داشت.